

L'habitació màgica

Xavi Roca

Professor de matemàtiques i autor dels relats del web Materatura

És sòrdida, aquesta escena, hi ha alguna cosa que fa olor de farsa, de tragèdia. Avui es lliura el premi honorífic de l'Acadèmia de les Arts al jove Sergio del Monte, l'artista conceptual més famós i prolífic dels últims anys, l'home de moda, pel que sembla. L'obra amb què ha guanyat el premi ha causat furor, i, per la seva connexió amb les matemàtiques, a algú se li ha acudit convidar a l'acte un representant de la comunitat acadèmica. Haurien pogut convidar-ne molts altres, tots més joves i mediàtics que jo, però qui millor que el senyor afable i de bon discurs, el jubilat inofensiu i apaivagador, el vell entranyable en qui m'he convertit.

La veritat és que en tindria prou amb un parell de frases per a aniquilar tot aquest teatre. Podria esperar que arribés el meu torn, esperar amb paciència tal com estic fent ara, mentre els convidats van arribant, mentre comencen a col·locar-se els representants de les institucions, mentre arriba el premiat amb la seva cohort i es van asseient a les seves butaques degudament jerarquitzades. En tindria prou d'esperar que arribés el meu torn, el meu petit discurs on s'espera que agraeixi, que enalteixi o que connecti o que inspire, i aniquilar tota l'escena mitjançant dues úniques frases, inesperades i letals.

«L'obra de Sergio del Monte és un plagi». Només amb aquesta desencadenaria l'escàndol. És una còpia íntegra, una rèplica total i absoluta, una reproducció que no canvia un sol detall d'un treball que té, segons els meus càlculs, més de quaranta anys.

Per descomptat que he pensat en la possibilitat d'equivocar-me. Podria ben succeir, com en el cas del conte de Borges, que Del Monte sigui el nou Pierre Menard, i que de dues ments diferents n'hagin nascut dues obres exactament iguals, només que amb quatre dècades de diferència. La meva memòria també podria estar-me jugant una mala passada, i els meus records, ser més vagues del que crec, però hi ha massa coincidències perquè m'estigui equivocant.

En primer lloc, no només el resultat és exactament el mateix, sinó que també ho és el

títol de l'obra. *Habitació fantàstica impossible, o deliciós carreró sense sortida*, una composició de paraules massa elaborada perquè la coincidència sigui producte de l'atzar. En el fons l'obra no és més que una il·lusió òptica, una instal·lació que altera la percepció visual (o més ben dit, que la posa en dubte), però amb una teoria matemàtica subjacent molt més complexa que les que s'usen en les habituals paradoxes visuals, basades en miralls, calidoscopis i altres efectes. Dubto moltíssim que l'artista Del Monte tingui els coneixements matemàtics per a construir pel seu compte una obra tan digna, però, encara que fos així, si la probabilitat que tots dos hagin construït la mateixa habitació ja és extremament baixa, coincidir a més en un títol així és una casualitat del tot impossible.

Però hi ha una altra prova que considero definitiva. Sergio del Monte és l'únic fill de Lucille Manteneur, la creadora de l'habitació màgica original. Aquesta seria la meva segona i última frase lapidària: «T'has limitat a copiar l'obra de la teva difunta mare», encara que fantasio amb variants més contundents, més feridores amb ell o reivindicatives amb el talent d'ella. «Egocèntric usurpador», per exemple, «què et costava reconèixer la teva mare, concedir-li un just homenatge, en lloc d'apropiar-te del seu mèrit?».

No em sorprenen, no obstant, la seva vanitat i el seu narcisisme, la falsa dosi d'amor que imagino que espera, després d'obtenir el seu anhelat premi, el cim més alt on pot arribar, en aquest cas, un artista. Jo era com ell, quan era jove. El desig de reconeixement és un motor enganyós, difícil de mantenir a ratlla, un verí que mai desapareix, per molt que el temps l'atenuï. Jo també somiava amb l'èxit, a pujar al púlpit i rebre aplaudiments i sortir a la premsa. Recordo que un dels meus desitjos era sortir entrevistat a la contraportada del diari de més tirada nacional. Amb això em donaria per satisfet, em deia amb ironia, aquest seria el cim de la meua carrera. Vaig trigar molt de temps a comprendre la vacuïtat, la fantasia insaciada que sustenta l'ego, o, com ho plantejava la

Lucille: «I després d'aconseguir-ho, què? Què serà el següent que desitgis?».

La Lucille era una dona extraordinària. Em vaig enamorar d'ella i del seu discurs, del seu accent francès i de la seva mirada celeste, de la seva veu lenta i delicada, del gest de dubte que se li posava a la boca quan pensava, de la seva timidesa; per descomptat, també de les seves matemàtiques. La consumació de la nostra confessada atracció mútua en aquells anys era impossible, i el fet que ho fos crec que alimentava encara més el desig, ja que el mantenia en un pla ideal, tan sols teòric. El títol de *Habitació fantàstica impossible*, o deliciós carreró sense sortida va ser la meua única aportació al seu treball, i el vaig triar perquè em va semblar una bona descripció de la nostra impossibilitat romàntica. El nostre idil·li platònic era bonic i al mateix temps il·lusori, de la mateixa manera en què ho era la seva habitació màgica.

Per descomptat que no va ser màgia —sinó les matemàtiques— el que va utilitzar la Lucille per a la seva creació. Recentment s'han posat de moda, però en aquella època molt pocs parlaven d'anamorfismes. La Lucille va generalitzar la construcció d'un anamorfisme clàssic, en el qual una figura dibuixada en dues dimensions, observada des d'un punt de vista privilegiat, es percep com si estigués en tres dimensions. La idea de la Lucille era senzilla, i, per això mateix, brillant: si es podien construir anamorfismes que convertien les dues dimensions en tres, podien existir els que convertissin tres dimensions en quatre? És a dir, era possible construir un anamorfisme que, donat un objecte en tres dimensions, pogués ser percebut, des d'un punt de vista privilegiat, com si fossin quatre, les dimensions?

D'entrada el problema semblava un absurd, una extravagància producte d'un joc de possibilitats. No només no sabem si de debò existeix aquesta quarta dimensió geomètrica, sinó que no tenim possibilitat de percebre-la, així que, fins i tot després de construir l'hipotètic anamorfisme, com se sabia si el resultat era correcte? La Lucille responia: «No ho sabem, però aquesta és la gràcia: el que busquem és una finestra que ens ensenyi com és el món que desconeixem».

El procediment de la Lucille va consistir a generalitzar tot element geomètric que in-

tervenia en l'anamorfisme clàssic, i estendre'l a una dimensió més. Així descrit, el procés sembla senzill, però els diagrames de Schlegel que feia servir la Lucille eren d'una complexitat prodigiosa, i li van caldre més de dos anys per a acabar el projecte. Convertir punts en rectes, rectes en plans i plans en hiperplans no sempre donava un resultat coherent, i la Lucille va haver d'usar el marc teòric de la geometria projectiva. Jo vaig seguir el procés des de lluny, i em vaig limitar a validar els seus resultats. Encara que la vaig veure en molts moments a punt de tirar la tovallola, sempre vaig creure que seria capaç d'acabar la seva obra, fins que un dia em va convidar a casa seva per a apreciar el resultat.

El que vaig veure aleshores va ser exactament el mateix que Del Monte ha presentat al concurs de l'Acadèmia de les Arts. Després d'obrir una porta negra, si un es col·locava al centre d'una minúscula habitació, una mica més gran que un ascensor, a tot arreu on es mirés, es tenia la sensació d'haver entrat en un món oníric de geometries fantàstiques. El que els ulls percebien era un espai que només podia definir-se com a magnífic, un llenç espacial meravellós i inquietant, com si un eixam de fractals s'obris i es multipliqués, i produís, calia reconèixer-ho, un cert mareig al cap d'un temps.

La Lucille va entrar amb mi a l'habitació, i allà ens vam besar per primera i última vegada. No va caldre que cap dels dos diguéssim res: tots dos sabíem que, una vegada sortíssim de l'habitació, aquell petó abstracte i deliciós s'evairia, de la mateixa manera en què les quatre dimensions de l'anamorfisme tornarien a ser només tres. D'aquell viatge, d'aquella experiència sensual en quatre dimensions, va ser d'on vaig obtenir la inspiració per a titular la seva obra *Habitació fantàstica impossible*, o deliciós carreró sense sortida, una ocurrència que la Lucille em va agrair amb una mirada tendra, terriblement nostàlgica, i que guardo com un dels moments més poètics de la meua vida.

No sé què en va ser, de l'habitació original, ni tampoc on van acabar totes les pàgines on la Lucille va plasmar el seu projecte. Vaig assistir al seu enterrament fa quasi un any, i vaig dipositar un ram de flors sobre la seva tomba, acompanyat d'un vers que prefereixo no revelar aquí. Allà va ser on vaig saber que el

seu fill Sergio, el petit Sergio del Monte, s'havia convertit en artista, l'artista de moda, el premi honorífic de l'Acadèmia de les Arts.

Mentre encaixem li murmuro a cau d'orella: «La teva mare estaria orgullosa de tu». Potser no soc, al final, un vell tan entranyable. Si ho fos, m'hauria contingut de llançar-li aquest dard enverinat, aquesta subtil i secreta pulla. A part de somriure, Del Monte no reacciona de cap manera especial. No deu ser conscient que *jo sé* que l'obra no és seva, o potser és que els focus li ennuvolen la lucidesa. El públic aplaudeix i se succeeixen els parlaments, i quan arriba el meu torn, es fa un silenci que m'atordeix.

«Què dimonis li passa, al vell matemàtic?», deuen pensar tots (o potser només ho penso jo), mentre mantinc en suspens l'auditori, prolongant el silenci una mica més del compte. «Egocèntric usurpador», penso, «què et costava reconèixer la teva mare, concedir-li un just homenatge, en lloc d'apropriar-te del seu mèrit?», però finalment pronuncio un discurs

neutre, a penes tres frases d'agraïment i d'elogi. Ho faig amb correcció i amabilitat però com un autòmat, com si recités un vers sense cap emoció.

Quan m'aplaudeixen, sento que no soc allí. Sento que soc a l'habitació fantàstica impossible, al deliciós carreró sense sortida de la Lucille, a la fantasia insaciable que sustenta el desig. Torno al meu seient i escolto la resta de discursos. Es parla i s'aplaudeix i finalment se li lliura el premi, moment que aprofito per marxar. Amb només dues frases hauria pogut aniquilar Del Monte, la seva vanitat i tot el que representa. Hauria pogut fer justícia i reivindicar la figura de la seva mare, però finalment no ho he fet, no he estat ni tan sols a prop de fer-ho. Camino sol en direcció a casa meva, i penso en la Lucille. Em miraria amb els seus ulls de color celeste, em parlaria amb el seu accent francès. «Ara, què?», em preguntaria. «Què és el següent que desitges?». I aquest cop tampoc no sabia què respondre-li.

El valor de 0: Primer premi del concurs de relats curts Cangur 2019

Andrea Gil Guimerà

3r d'ESO, Institut Torre Roja, Viladecans

Aquesta història té l'origen en el «Tema 1: Nombres racionals» del llibre de matemàtiques de 3r d'ESO.

Tots els habitants d'aquest tema eren feliços, amb una vida tranquil·la i pacífica. Bé, almenys quasi tots, i és que en la subdivisió dels nombres enters hi vivia un 0 que estava molt trist, ja que creia que la seva existència no tenia «cap valor». Al voltant seu, els nombres se sumaven, es restaven, es multiplicaven i es dividien entre ells, i donaven lloc a altres nombres diferents. «Tant de bo jo pogués fer això...» pensava, cada cop que els veia.

Els dies passaven i el 0 estava cada vegada més afligit. «No serveixo per a res. Per què he de ser tan diferent de la resta de nombres? Fins i tot han inventat una manera de no haver-me d'escriure tantes vegades, la “notació científica”...».

Finalment, una tarda va prendre la decisió de marxar d'aquell lloc. No sabia cap a on es dirigia, però el que sí que tenia clar era que no volia continuar estant entre aquelles pàgines.

Abans de tocar el dos (no literalment), però, va deixar una nota als altres nombres:

«Després d'haver-hi reflexionat molt, he determinat anar-me'n del tema. La meua vida no té sentit, i en les vostres no apporto res: ni hi sumo ni hi resto.»

Així doncs, el 0 va fer les maletes i va emprendre un llarg viatge, anant de pàgina en pàgina, i passant per diversos temes, fins que es va aturar en un que li va cridar